

СТАНДАРТИ ЄС ТА ІНСТИТУЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА АУДИТУ І НАДАННЯ ВПЕВНЕНOSTІ

ЗАНЯТТЯ 15

Аудит, фінансова стабільність та захист інвесторів

СЕРТИФІКАТНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ КУРС

Erasmus+ Jean Monnet
101236015

1. Аудит та системний ризик

2. Нагляд за аудитом OCI

3. Прозорість і звітність

4. Захист інвесторів: шлях України

**Co-funded by
the European Union**

01

Аудит та системний ризик у фінансовому секторі

Роль аудиту у виявленні ризиків; провали аудиту та фінансові кризи; реакція ЄС

02

Регуляторний нагляд за аудитом ОСІ

Директива 2006/43/ЄС; Регламент ЄС № 537/2014; СЕАОВ; національні ОСА

03

Прозорість аудитора та звітність перед стейкхолдерами

Звіти про прозорість; розширений аудиторський звіт; аудиторські комітети

04

Захист інвесторів та шлях України до стандартів ЄС

MAR, EMIR, ESMA; гармонізація законодавства України; практичні виклики

П И Т А Н Н Я 1

Аудит та системний ризик у фінансовому секторі

- Чому аудитори повинні звертати увагу на системний ризик
- Резонансні провали аудиту та фінансові кризи 2008–2023 рр.
- Відповідь ЄС: реформи аудиторського регулювання
- Концепція «auditor as financial stability watchdog»

2001–02

Enron / Arthur Andersen

Ліквідація Великої П'ятірки → Четвірки; Sarbanes-Oxley Act (США)

2007–09

Фінансова криза

Аудитори банків не попередили про ризики; звіти ESRB/FRC щодо ролі аудиту

2012

Реформа ЄС (Green Paper → Regulation)

Обов'язкова ротація, заборона NAS, CEAОВ — Регламент № 537/2014

2017

Carillion (Велика Британія)

KPMG — аудит за 19 р.; FRC оштрафований; реформа нагляду → ARGAs

2022–23

EY/Wirecard aftermath

BaFin-реформа; посилення нагляду APAS; дискусія в Комітеті ЄП

Концепція «Auditor as Financial Stability Watchdog»

Co-funded by
the European Union

Рада директорів
& Аудиторський комітет

**ЗОВНІШНІЙ
АУДИТОР**

Пруденційний
регулятор (ECB/EBA)

Ринок капіталу
(ESMA / інвестори)

Публічний наглядовий
орган (ОСА / СЕАОВ)

Art. 12 Reg. 537/2014: обов'язок аудитора ОСІ — звітувати до наглядового органу про порушення, загрозу безперервності, суттєві слабкості

Суспільство
(публічний інтерес)

Системно важливі
фінустанови (SIFIs)

П И Т А Н Н Я 2

Регуляторний нагляд за аудитом суб'єктів суспільного інтересу (ОСІ)

- Хто є ОСІ за законодавством ЄС — критерії та перелік
- Regulation (EU) No 537/2014: ключові вимоги
- СЕАОВ та національні органи нагляду (ОСА)
- Практика застосування: Нідерланди, Германія, Польща

OCI за Art. 2(13) Directive 2006/43/EC

Публічні акціонерні товариства

Лістингові на регульованих ринках ЄС

Кредитні установи

Банки, що підлягають пруденційному нагляду ECB/NCB

Страховики та перестраховики

Підпадають під Solvency II (Directive 2009/138/EC)

Інші, визначені державами-членами

Пенсійні фонди, CSD, CCPs, великі компанії

Ключові норми Regulation (EU) 537/2014

Art. 4

Обов'язкова зміна аудитора: базово 10 р., max 20 р. (з тендером) або 24 р. (joint audit)

Art. 5

Чорний список NAS: заборонені non-audit послуги (податковий консалтинг, бухгалтерія, оцінка, IT-системи)

Art. 10

Додатковий звіт до аудиторського комітету (EQCR): детальний, конфіденційний

Art. 11

Звіт аудитора до аудиторського комітету перед виданням висновку

Art. 12

Звіт до наглядового органу: ризики неплатоспроможності, порушення законодавства

СЕАОВ та національні органи нагляду (ОСА): структура

Co-funded by
the European Union

**AFM (NL) | Autoriteit
Financiële Markten**

Нідерланди: жорсткий нагляд; обов'язковий joint audit для великих ОСІ; публічні enforcement cases

**PANA (PL) | Polska Agencja
Nadzoru Audytowego**

Польща: посилений нагляд ОСІ від 2017; реєстрація аудиторів; санкції до PLN 1 млн

APAS (DE) | Abschlussprüferaufsichts-stelle

Германія: незалежний від BaFin; контроль Big4; реформа після Wirecard 2020

**FRC (UK)* | Financial Reporting
Council → ARG**

Велика Британія: реформа → Audit, Reporting & Governance Authority; пост-Brexit конвергенція

** UK вийшла з ЄС, але стандарти IAASB і СЕАОВ лишаються орієнтиром для конвергенції*

Порівняльний аналіз систем нагляду за аудитом в ЄС

Показник	Нідерланди (AFM)	Германія (APAS)	Польща (PANA)	ЄС-мінімум (537/2014)
Незалежний орган	✓	✓	✓	✓ обов'язково
Перевірка якості (QC)	Щорічно (Big4)	3–6 р.	≥ 3 р.	≥ кожні 6 р.
Публічне розкриття	Детальний звіт	Агрегований	Обмежений	Вимагається
Санкції (max)	Не обмеж.	€ 500 000	PLN 1 млн	Пропорційні
Joint audit	Обов'язковий (AEX)	Не вимагається	Не вимагається	Дозволений
Ротація (OCI)	10 / 20 рр.	10 / 20 рр.	5 / 10 рр.	10 / 20 рр.

Прозорість аудитора та звітність перед стейкхолдерами

- Transparency Report аудиторської фірми (Art. 13 Reg. 537/2014)
- Розширений аудиторський звіт — ISA 701 / Key Audit Matters
- Комунікація аудитора з аудиторським комітетом
- CSRD: розширення кола впевненості — нова реальність

Transparency Report (Art. 13 Reg. 537/2014)

- ✓ Правова форма та власники фірми
- ✓ Мережа: пов'язані фірми і домовленості
- ✓ Система управління аудиторською фірмою
- ✓ Внутрішня система контролю якості (ISQM 1)
- ✓ Дата останньої QA-перевірки від ОСА
- ✓ Список ОЦІ, яких аудитовано
- ✓ Практика незалежності: навчання та ротація
- ✓ Фінансова інформація (загальний дохід)
- ✓ Основи виплат партнерам

Публікується щороку на сайті фірми протягом 4 міс. після фін. року

Key Audit Matters (ISA 701 / EU)

Що таке КАМ?

Питання, що вимагали найбільшої уваги аудитора: значні оцінки, операції з ризиком шахрайства, нові/складні стандарти

Структура опису КАМ:

① Чому КАМ є значимим → ② Як аудитор відповів → ③ Посилання на примітки ФЗ

Обов'язковість:

Всі лістингові ОЦІ в ЄС з 2016–2017 рр.; рекомендовано IAASB для всіх PIE глобально

Дослідження (Christensen et al., 2019):

КАМ підвищують інформаційну цінність аудиторського звіту, знижують асиметрію інформації для інвесторів

Аудиторський комітет: місток між аудитором та стейкхолдерами

РАДА ДИРЕКТОРІВ

Призначає; отримує звіт КА; затверджує аудитора

МЕНЕДЖМЕНТ

Взаємодіє з КА; надає роз'яснення щодо КАМ та фін. оцінок

РЕГУЛЯТОР (ОСА/ЕСВ)

Може отримати звіт КА при загрозі ліцензії (Art. 12)

АУДИТОРСЬКИЙ КОМІТЕТ

Обов'язки КА (Art. 39 Dir. 2006/43):

- Відбір / рекомендація аудитора
- Моніторинг незалежності
- Нагляд за процесом аудиту
- Перевірка фін. звітності

ЗОВНІШНІЙ АУДИТОР

Art. 11: доповідає до КА перед висновком; Art. 10: додатковий звіт КА

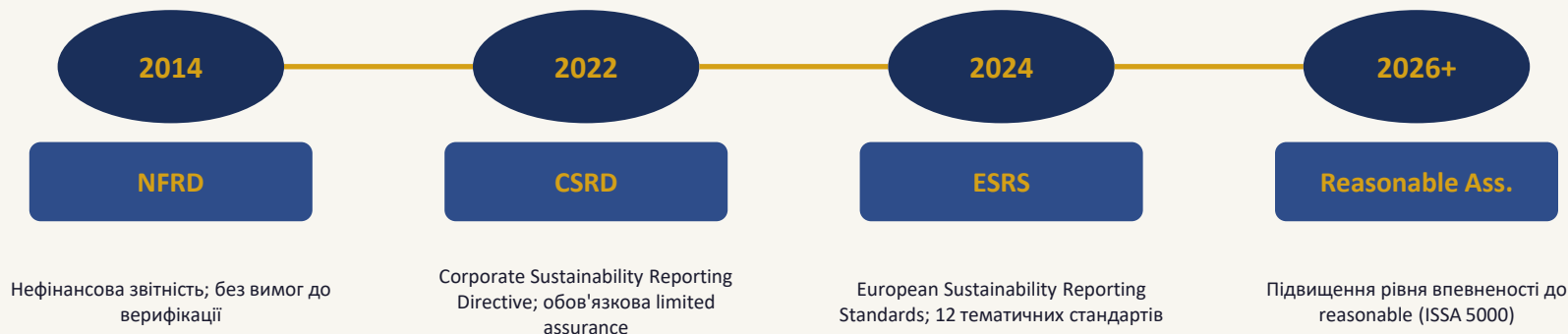
INTERNAL AUDIT

Підзвітний КА; координація з зовнішнім аудитором

АКЦІОНЕРИ / ІНВЕСТОРИ

AGM: затверджують аудитора; мають право на доповідь КА

CSRD та нова роль аудитора: верифікація звітності зі сталого розвитку

ISSA 5000 (IAASB, 2024)

- Перший глобальний стандарт верифікації сталого розвитку
- Охоплює: E, S, G — кількісні та якісні показники
- Два рівні: limited та reasonable assurance
- Застосовується аудиторами OCI з 2024 р. (добровільно)

Наслідки для аудиторської фірми

- Нові компетенції: ESG-фахівці, вимірювання GHG
- Оновлені методології та робочі документи
- Зростання обсягу роботи без пропорційного збільшення гонорару
- Ризик litigation за неправильну верифікацію ESG-даних

П И Т А Н Н Я 4

Захист інвесторів та шлях України до стандартів ЄС

- Інструменти захисту інвесторів ЄС: MAR, MiFID II, EMIR
- Роль аудитора в інформаційній асиметрії ринків капіталу
- Інституційна роль ESMA та ESAs
- Гармонізація законодавства України: Угода про асоціацію → EU candidate status

Три кити захисту інвесторів ЄС: MAR, MiFID II, EMIR

Co-funded by
the European Union

MAR

Market Abuse Regulation
Reg. (EU) 596/2014

Заборона insider trading та маніпуляцій

Обов'язкове розкриття інсайдерської інформації
(MAD II)

Роль аудитора: виявлення аномальних транзакцій

Санкції: до 15 млн € або 15% обороту

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014R0596>

MiFID II

Markets in Financial Instruments
Dir. 2014/65/EU

Прозорість ринків: pre/post-trade reporting

Захист роздрібних інвесторів (suitability, KYC)

Best execution obligation для брокерів

Структуровані продукти: PRIIP / KID

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0065>

EMIR

European Market Infrastructure
Reg. (EU) 648/2012

Центральний кліринг деривативів (CCP)

Trade reporting до репозиторіїв

Управління ризиком колатералу

Зниження системного ризику ОТС-деривативів

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012R0648>

Інституційна архітектура фінансового нагляду ЄС: ESA + ESRB

ESRB

Macro-prudential oversight

ESMA

European Securities
and Markets Authority

- Convergence of enforcement standards
- IFRS monitoring (EECS)
- Short selling restrictions
- Credit Rating Agencies (CRA) regulation

EBA

European Banking
Authority

- Common reporting (COREP/FINREP)
- Stress tests for EU banks
- AML/CFT standards
- Resolution planning (BRRD)

EIOPA

European Insurance and
Occupational Pensions Auth.

- Solvency II implementation
- Pension fund oversight
- Consumer protection in insurance
- Climate risk stress testing

Аудитор ОСІ зобов'язаний комунікувати із профільним регулятором (ЕВА/ЕІОПА/ЕСМА) у випадках, передбачених Art. 12 Reg. 537/2014 та галузевим законодавством ЄС

Шлях України до стандартів аудиту ЄС: прогрес і виклики

Co-funded by
the European Union

2014

Угода про асоціацію

Зобов'язання до гармонізації з acquis ЄС у сфері аудиту, ринків капіталу, корпоративного права

2017

Закон «Про аудит»

Прийнятий Закон України № 2258-VIII; запровадження ОАД, системи контролю якості, нагляду

2022

Статус кандидата ЄС

Рішення ЄР від 23.06.2022; 7 рекомендацій — зокрема судова система, АМК, ЗМІ, але й фінансові ринки

2023–25

SCREEN TA & EU-TRUST

Технічна допомога ЄС: гармонізація аудиторського законодавства; EU-TRUST (SNAU, Erasmus+ JM 101236015)

2026+

Переговори Розд. 9, 24

Переговорні кластери: фінансові послуги (Розд. 9); корпоративне право + аудит (Розд. 24)

⚠ Ключові виклики: воєнний стан → обмежена імплементація; Закон № 2258-VIII потребує оновлення під CSRD/ISA 701/Reg.537; брак кваліфікованих аудиторів ОЦІ; незалежність ОАД

НОРМАТИВНІ ДЖЕРЕЛА

Regulation (EU) No 537/2014 — аудит ОЦІ
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0537>

Directive 2006/43/EC (amended 2014/56/EU) — аудит
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0043>

Directive 2022/2464/EU (CSRD)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>

MAR Regulation (EU) 596/2014
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014R0596>

MiFID II Directive 2014/65/EU
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0065>

EMIR Regulation (EU) 648/2012
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012R0648>

Закон України «Про аудит» № 2258-VIII
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

Угода про асоціацію ЄС–Україна
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

НАУКОВА ЛІТЕРАТУРА

Köhler A., Ratzinger-Sakel N., Theis J. (2020). Consequences of EU Audit Reform on Audit Quality. Accounting in Europe, 17(2).
<https://doi.org/10.1080/17449480.2020.1730016>

Christensen B., Glover S., Wood D. (2019). Informational Value of KAM. Auditing: A Journal of Practice & Theory, 38(2).
<https://doi.org/10.2308/ajpt-52357>

Narayanaswamy R. et al. (2015). Audit Committee Effectiveness. Vikalpa, 40(4).
<https://doi.org/10.1177/0256090915613299>

Hummel K., Schlick C. (2024). Implications of ISSA 5000. Accounting in Europe.
<https://doi.org/10.1080/17449480.2024.2357812>

ESRB (2020). Financial Stability and Role of External Auditors.
https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/asc/esrb.asc200723_1.pdf

CEAOB Annual Report 2023.
<https://finance.ec.europa.eu/document/download/CEAOB>

IAASB (2024). ISSA 5000 — General Requirements for Sustainability Assurance.
<https://www.iaasb.org/publications/issa-5000>

Deloitte (2023). Key Audit Matters: A Decade of Practice.
<https://www2.deloitte.com/global/en/pages/audit/articles/key-audit-matters.html>

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ ЗАНЯТТЯ 15

1

Аудит = частина архітектури фінстабільності

Регламент 537/2014 та Art. 12 наряду зобов'язує аудитора ОЦІ інформувати регулятора — аудитор є учасником пруденційного нагляду.

2

Нагляд за аудитом ОЦІ — трирівнева система

СЕАОВ (ЕС) → ОСА (національний) → аудиторський комітет (корпоративний). Незалежність, ротація та контроль якості — обов'язкові.

3

Прозорість — відновлення суспільної довіри

Transparency Report, KAM, розширений звіт до АК формують нову культуру підзвітності. CSRD / ISSA 5000 — наступне покоління впевненості.

4

Захист інвесторів і шлях України

MAR, MiFID II, EMIR, ESMA — ось рамка, до якої наближається Україна. Статус кандидата ЄС визначає чіткий вектор реформ аудиту та ринків капіталу.